

Црква светог Димитрија је приликом рушења припрате и сама била озбиљно оштећена. Обнављана је у два маха и при томе је претрпела измене, како у контактної зони са припратом, тако и у материјалу употребљеном за зидање порушеног дела северног зида. За обнову су употребљени блокови оникса који су делимично излазили ван равни затеченог зида. Црква је, посебно њена купола и кубично постоље, дочекала обнову 1932. у тешком стању. Веома озбиљне пукотине на овим деловима тада су темељно саниране и консолидоване.

Темељи ове цркве су плићи од темеља суседних, цркве Св. Апостола и припрате. Током радова 1931-32. године је зона око темеља облепљена слојем глине. Бетонски канал, који је уграђен 1962. године, био је у дну темеља, а површина темеља је облепљена бетоном у пуној висини и затим премазана битуменом. За пролаз канала је просечен и део темеља североисточног угла апсиде, а у дно фасадног зида је уклесан жљоб за боље налегање бетона и битуменског премаза.

Приликом израде отворених бетонских канала 1983. године простор између два канала је је испуњен мршавим бетоном. Доњи канал под поклопцима од бетонских плоча остао је празан и без одвода, тако да је прикупљао воду која се процеђивала кроз слој шута и ломљеног бетона насутог непосредно уз мршави бетон и испод тротоара. Количина бетона која је била уграђена за доњи и горњи канал и испуну од мршаваг бетона износи 17,40 кубних метара ливеног бетона, док је испод тротоара било око 11 кубних метара ломљеног бетона и шута.

Црква светог Димитрија, као и све цркве у ансамблу, била је малтерисана и обојена црвено. За малтерисање је употребљен хидрофобни малтер справљен од креча, песка жуте боје и млевене опеке.

Да је црква споља у целини била обојена црвеном бојом показали су сасвим мали фрагменти малтера и боје на њима, у уложинама прозора на тамбуру, који су преостали при обијању малтера и фуговању продужним малтером током радова 1931-32. године. Већа површина овог малтера са остацима црвене боје је опстала само на источној страни северне стране кубичног постоља. Како је малтер са површина блокова оникса пропао брже од малтера који је нанет на слојеве опеке и сиге, при последњем бојењу црква пре радова 1932. године, када су цркве обојене ружичасто, боја је нанета директно на неомалтерисане блокове оникса.

Црква Св. Димитрија нема статичких проблема на северном и источном фасадном зиду, што говори да су санација и постављање затега током радова 1931-32. године били успешни. Међутим, на западном зиду, изнад врата, постоје широке пукотине. Фреске, оштећене пукотинама, обезбеђене су широким фластерима од газе који стоје већ две деценије.

На северном зиду и северном делу западног зида цркве је изражено јако.isoлавање до висине од око два метра које потиче од продора воде са раствореним солима кроз фасаду незаштићену малтером.

Лепа бифора на северном зиду цркве, једино светло осим апсидалног и куполних прозора, заздана је и у плиткој ниши са унутрашње стране осликан је у пуној висини патријарх Јефрем који је умро 40 година после зидања цркве.

Зазиђивање прозора је изведено веома неуредно, крупним комадима једрог камена, сиге, облутака. Приликом радова Ђурђа Бошковића је са спољне стране ова испуна фугована. Уклањањем испуне је утврђено да су у прозорском удубљењу осликане две женске фигуре у готово природној величини, које су одмах по откривању, због њихове елеганције и лепоте, назване "Принцеза са круном" и "Принцеза са велом".

Раскошна одећа и украси на главама говоре да се ради о представама особа високог рода. Обе фигуре имају исти положај руку, десна је спремна да прихвати крст, а лева је окренута дланом упоље. Нема насликаних белих крстова, бисера на одећи, крунама и наушницама, као ни имена уз фигуре, што наводи на помисао да слике нису завршене...

Сл. 80 - Почетак демотаже отвореног бетонског канала са северне стране цркве Св. Димитрија

Сл. 81 - Рушењем отвореног бетонског канала са северне стране цркве Св. Димитрија утврђено је да лежи на маси бетона

Сл. 83 - Изглед бетонске облоге темеља североисточног угла апсиде цркве Св. Димитрија

Сл. 82 - Изглед темеља северног зида цркве Св. Димитрија обложеног бетоном који је премазан битуменом

Сл. 84 - Изглед бетонске облоге темеља апсиде цркве Св. Димитрија

Сл. 85 - Изглед рова прокопаног кроз два канала и бетонску испуну између њих на северној страни цркве Св. Димитрија

Сл. 87 - Облога од бетона и битумена темеља северног зида цркве Св. Димитрија

Сл. 86 - Изглед доњег (1962) и горњег (1983) бетонског канала и бетонске испуне (1983) између њих на северној страни цркве Св. Димитрија

Сл. 88 - Изглед темеља апсиде цркве Св. Димитрија очишћеног од бетона и битумена: угао темеља је просечен ради спровођења канала из 1962. године

Сл. 89 - Изглед јужне стране куполе и кубичног постоља цркве Св. Димитрија: фасада је фугована продужним малтером

Сл. 91 - Изглед северног зида цркве Св. Димитрија са фрескама које су угрожене јаким исољавањем

Сл. 90 - Фрагмент бојеног фасадног малтера уз прозор на куполи цркве Св. Димитрија

Сл. 92-93 - Изглед западног зида цркве Св. Димитрија са пукотинама и фластерима од газе који обезбеђују фреске

Сл. 94 - Изглед северног зида цркве Св. Димитрија са зазиданом бифором: фасада и испуна прозора су фуговани продужним малтером, а фасада без малтера је узрок јаког исољавања на фреско-малтеру

Сл. 95 - Изглед прозора - бифоре и грубе испуне на северној фасади цркве Св. Димитрија

Сл. 96 - Изглед женске фигуре са источне стране прозора цркве Св. Димитрија ("Принцеза са круном") после уклањања испуне којом је прозор био зазидан

Сл. 97 - Изглед женске фигуре са западне стране прозора цркве Св. Димитрија ("Принцеза са велом") после уклањања испуне којом је прозор био зазидан

Сл. 96а - Детаљ сл. 96 - "Принцеза са круном"

Сл. 97а - Деталъ сл. 97 - "Принцеца са велом"

Велика припрата, постављена подужном осом управно на подужне осовине три цркве, дефинитивно је уобличила целину. Али конструкција двочланих лукова на масивним ступцима и елегантним високим стубовима није била дугог века, северозападна страна је страдала при земљотресу и више није обнављана на исти начин. Приликом обнове отвори између стубова су зазидани, а северни део западног и северни зид у целини су поново озидани без икакве поделе која би указивала на првобитну композицију фасада. Ниво терена око припрате знатно је повишен, јер шут од рушења није уклоњен. Како су тада засути и улазни отвори, на западном и северном зиду начињена су нова улазна врата на вишим котама, а разлика у висини у односу на под припрате решена је новим степеницима.

Током радова 1931-32. године бифоре на јужном делу западне фасаде су ослобођене од призиданих потпора, а горњи делови грађевине су статички обезбеђени армиранобетонским гредама. Терен око цркава је ослобођен насутог шута, улаз у припрату са западне стране добио је и спољно степениште. Северни отвор, који је у међувремену био зазидан, отворен је и добио је дрвене довратнике и врата. Кроз отвор пробијен између довратника и врата провучен је сноп електричних водова до разводног ормана у ниши врата. Комплетан малтер је обијен и све фасаде припрате су фуговане продужним малтером.

Али после санације су се пукотине у северном делу западне фасаде поново појавиле на малтеру којим су фасаде фуговане, а постављени гипсани маркери су попуцали. Ове пукотине су праћене више деценија и изазивале су недоумице код конзерватора.

Јако исољавање на унутрашњим зидовима припрате, посебно са северне и западне стране, било је повод за физичко-хемијско испитивање, које је показало да малтери које је аплицирао Ђ. Бошковић имају висок проценат нерастворног остатка и виши проценат растворних силиката, односно да у овим малтерима има цемента. Малтер којим су фасаде у доњој зони цркава фуговане 1983. године, под руководством М. Чанак-Медић, има знатно виши проценат цемента него узорци малтера Ђ. Бошковића.

Припрата је са северне стране заснована на темељима од једрих облутака и ломљеног камена, док су јужни и јужни део западног зида озидани на остацима старије грађевине. Вероватно да би се равномерно на темеље пренело оптерећење од зидова припрате, преко темеља су постављене дрвене греде - сантрачи и изнад њих је озидан ниски сокл са које су озидани масивни ступци и на који су постављене стопе стубова великих бифора. Могуће је да је слабљење сантрача уз сеизмичке утицаје узрок рушења дела припрате.

Бетонски канал, који је уграђен 1962. године, био је у дну темеља, а

површина темеља је облепљена бетоном и цементним малтером у пуној висини. У јужном делу темеља западног зида је и зид старије грађевине потпуно обучен у бетон и затим је све премазано битуменом. За пролаз канала је пробијен темељ звоника.

Приликом израде отвореног бетонског канала 1983. године ископ до доњег канала је испуњен бетоном. Испод бетонске плоче тротоара је био слој ломљеног бетона. Укупна количина бетона која је извађена из темељне зоне, од два канала и испуне, износи 31,10 м³ ливеног бетона и око 20 м³ ломљеног бетона. Приликом уклањања наноса бетона и битумена са темеља припрате показало се да је њима покривена и некадашња греда сантрача изнад темеља припрате која је давно иструлила и у њеном лежишту је била само земља. Чак су делови лежишта греде били покривени конадима опеке како би се преместио отвор и зацементирала површина ради наноса битумена. Са јужне стране, где су зидови и стуб припрате налегали на зидове старије грађевине, подужна шупљина од иструлелог сантрача била је испуњена делом земљом, а делом и шљунком од подлоге тротоара. Због нестанка греде је у статичком смислу био угрожен стуб велике бифоре припрате, као и комплетан јужни зид.

Темељ јужног зида припрате није имао бетонске канале већ су темељ и површина око темеља били обложени глином, вероватно ради заштите од влаге. С обзиром да се кроз спојнице тротоара процеђивала вода и натопала подлогу плоча, глина ју је задржавала, тако да је читава ова зона била влажна. Дакле, узрок влаге није оближњи јаз, већ и порозни тротоар и слојеви глине у темељној зони.

Приликом уклањања малтера са цементом и испитивања пукотина на западној фасади Данилове припрате утврђено је да иза пукотина у спојницама од продужног малтера постоје шире пукотине, од којих су неке саниране инјектирањем цементним млеком, а неке су пуне земље. Такође, до појаве пукотина у малтеру из 1932. године дошло је због пропадања сантрача који се налазио на висини од око 4 метра. Простор који је некада био лежиште греде која је пропала услед влажења зида, служио је као станиште и склониште инсектима и малим животињама - стршљеновима, пуховима, веверицама и сл. Висина сантрача одговара висини дрвених затега у луковима у унутрашњости припрате. Дрвени сантрач се налазио и изнад великих лукова на јужној фасади и био је делом труо и покривен jakim малтером са цементом (радови 1983. године).

Око остатака фреско-композиција на фасадама су опшивке и плombe од продужног малтера стављене 1932. године и после тог времена није било никаквих интервенција на њима. Посебно је тешко стање фресака на западној фасади због удара кише са ветром, а део фреске је већ и отпао из старе опшивке.

Сл. 98-99 - Изглед отвореног бетонског канала из 1983. године пре демонтаже и по демонтажи - слој песка и бетонске подлоге испод плоча тротоара и отвореног канала је задржавао воду која се процеђивала из околног терена

Сл. 101 - Изглед северозападног угла припрате - током радова 1983. године ископ је испуњен бетоном читавом дужином, а канали са испуном од крупног облутка су задржани, што је доводило воду до темељне зоне

Сл. 100 - Почетак уклањања бетона са северне стране припрате

Сл. 102 - Изглед северозападног угла припрате - темељи обложени бетоном и премазани битуменом

Сл. 103 - Изглед северозападног угла припрате са забетонираним доњим каналом - сабирником воде

Сл. 104 - Изглед темеља приправе са северне стране после чишћења од бетонске облоге: показало да је преко темеља била постављена дрвена греда, сантрач, ради расподеле притисака од стубаца и стубова приправе

Сл. 106 - Изглед базе стуба са северне стране приправе испод које је била шупљина од несталог дрвеног сантрача

Сл. 105 - Изглед темеља приправе са северне стране, после уклањања бетонске облоге показало се да је дрвена греда, сантрач, потпуно иструлила и да је од ње остала само шупљина

Сл. 107 - Изглед темеља северног дела западног зида приправе са бетонском облогом темеља, која је премазана битуменом

Сл. 108 - Изглед темеља западног зида припрате са доњим и горњим бетонским каналом и бетонском облогом темеља

Сл. 110 - Изглед темеља западног зида припрате са доњим бетонским каналом који је са својом испуном од крупних облутака сабрао воду из околног терена и спроводио је до темеља

Сл. 109 - Изглед темеља западног зида припрате са доњим и горњим бетонским каналом и бетонском облогом темеља; вода из доњег канала није могла да отекне због затворених одвода ка упојним бунарима

Сл. 111 - Изглед темеља западног зида припрате са доњим бетонским каналом и бетонском и битуменском облогом темеља

Сл. 112 - Изглед темеља јужног дела западног зида припрате са доњим каналом и бетонском облогом; ров на слици је у пуној ширини прокопан кроз масу бетона који је био подлога горњег, отвореног канала

Сл. 113 - Изглед темеља припрате уз степенице на западним вратима са доњим и горњим бетонским каналима и бетонском облогом темеља

Сл. 114 - Изглед темеља припрате на северозападном углу после чишћења од бетонске облоге темеља; спој темеља и зида је био прошупљен и ослабљен услед нестанка дрвених сантрача

Сл. 115 - Изглед темеља припрате на северозападном углу после чишћења од бетонске облоге темеља; зид је изгубио ослонац у зони лица и био је ослоњен само на испуну (трпанац); у шупљини се види отисак дрвене греде

Сл. 116 - Изглед темеља северног дела западног зида припрате, после чишћења темеља од бетонске облоге; труљењем и нестанком дрвене греде у ослонцу зида створени су услови за некадашње рушење припрате

Сл. 118 - Изглед темеља северног дела западног зида припрате после чишћења темеља од бетонске облоге; рупа пуна земље и покривена цементном и битуменском облогом пружала се по целом обиму припрате

Сл. 117 - Детаљ темеља северног дела западног зида припрате; подметањем комада опеке је премошћена шупљина како би се извела цементна и битуменска облога темеља припрате

Сл. 119 - Изглед темеља западног зида припрате, после чишћења темеља од бетонске облоге; жлеб у дну зида је уклесан 1962. године приликом израде бетонске облоге темеља

Сл. 120 - Изглед темеља западног зида припрате, очишћеног од бетонске облоге; растрешени темељи, ослабљени несталим сантрачима, узрок су пукотина у западном зиду и надвратнику западних врата

Сл. 121 - Угаони камен, на југозападном углу припрате, почивао је на укрштеним сантрачима, који су иструлели и чије трасе су биле пуне земље; тротоар из 1983. године је само прислоњен уз земљу испод каменог блока

Сл. 122 - Изглед темеља јужног зида припрате, после чишћења од облога глине; зид припрате је ослоњен на зид старије грађевине (види се црвено бојени малтер и ниша); шупљина која је била пуна земље је од иструлелог сантрача

Сл. 123 - Изглед северног дела западне фасаде припрате, иструлели сантрач је нађен и на четири метра висине и био је узрок настанка пукотина у фасади

Сл. 124 - Детаљ северног дела западне фасаде припрате, пукотине у продужном малтеру којим су фасаде фуговане током радова 1931-32. године, пукао је и контролни гипсани маркер

Сл. 125 - Детаљ северног дела западне фасаде припрате, после чишћења зида од продужног малтера; на местима прслина у малтеру су широке несаниране пукотине, неке испуњене земљом

Сл. 126 - Изглед северног дела западне фасаде припрате, иструлели сантрач на висини од четири метра висине био је узрок настанка пукотина у фасади, рупа се пружала дуж северне половине фасаде

Сл. 127 - Детаљ из лежишта некадачњег сантрача, нађени комад дрвета и место становања пухова и веверица

Црква светог Николе је мала богомоља призидана уз јужни трансепт и ђаконикон Богородичине цркве. Доводила је истраживаче у дилему о времену изградње, с обзиром на постојање ктиторске композиције. Саграђена је редовима сиге и опеке од темеља до висине јужног зида и његовог венца у једном даху и без темељних испуста. Горњи део западног калкана, изнад надвратника, озидан је опеком и он се, као и касније дозидани назидци због разрешавања проблема одводњавања кровова, могу приписати познијим радовима.

Епископ Данило може бити ктитор цркве Св. Николе, али то свакако не може бити црква која је данас пред нама. Својим северним зидом, дебљине свега 30 см, прислоњена је на фреске које су осликане у трему у 14. веку и премазане тамно-црвеном бојом у коју је угребан запис о смрти патријарха Максима 1681. године, а он је јасно читљив и на плавој позадини, испод премаза црвене боје. Сасвим је могуће да патријарх Максим није био само ктитор осликавања већ и изградње цркве. Управо на ту помисао наводи и околност да је по његовој жељи сахрањен у њеној непосредној близини.

Зидови цркве су знатно тањи од зидова осталих цркава што је логично с обзиром на њене димензије. Сасвим је сигурно да су одмах и омалтерисани, јер су каверне на блокочвима сиге изузетно велике и морала је имати заштиту од малтера да би се очувао живопис на њеним зидовима. Зидана квалитетним кречним малтером, била је омалтерисана малтером коме је додата млевена опека. Обојена је црвеном бојом светлијом од оних којом су бојене остале цркве.

И поред великог труда током радова Ђ. Бошковића да се са зидова цркве уклоне сви трагови малтера и боје, ипак је остало довољно трагова малтера на блоковима сиге, а један фрагмент малтера обојен црвеном бојом остао је на прегибу венца уз Богородичину цркву.

Приликом истраживања темељне зоне уклоњен је тротоар од плоча беловодског пешчара постављених у слоју песка преко бетонске плоче, а и отворени бетонски канал. Око темеља апсиде су била оба бетонска канала, као и код других цркава и припрате, док је са јужне стране био само горњи канал са решеткама.

Са источне стране је простор између два канала био испуњен бетоном, док је сам доњи канал био слободан, али затвореног одвода. Био је пун воде која је довођена каналом са источне стране од Богородичине цркве и која није могла да отекне, односно могла је само да натапа масу бетона да је даље капиларно спроводи.

С обзиром да је темељ цркве правилно озидан тесаницима сиге и опеком, био је обложен цементном облогом тањом него на другим црквама и неуредно заливан-прскан битуменом.

Испод бетонске плоче, подлоге тротоара, био је слој ломљеног бетона и шута у дебљини од 20 см, који је потицао од претходне подлоге камених плоча и од претходног бетонског тротоара.

Са јужне стране цркве, испод канала из 1983. године, био је до дна темеља ров испуњен крупним речним облутком. Управо је овај слој као дренажа доводио воду из околног терена до темељне зоне. Темељ је испод бетонског канала био веома влажан, а сига озбиљно нагрижена влагом.

Терен и подлога тротоара око цркве су насипани ломљеним бетоном и бетонирани на вишој коти и 1962. и 1983. године, тако да укупна количина ливеног бетона која је била у темељној зони је 12,60 кубних метара (горњи и доњи бетонски канал и испуна од бетона) и око 8 кубних метара ломљеног бетона који се налазио испод тротоара.

Темељ цркве Св. Николе са западне стране није био штићен бетонским каналима, међутим, као и јужни зид Богородичине цркве био је угрожен водом која је пролазила између оквира и мермерне плоче којом је затворен пролаз у простор испод саркофага патријарха Максима.

Током радова 1931-32. године саркофаг је демонтиран ради испитивања зидова старије грађевине, уклоњено је дно његово дно и озидана је просторија испод њега за даље студирање старих зидова и разгледања остатака бојеног малтера и флоралне декорације откривене на остацима старијег објекта изнад кога су озидани јужни фасадни зидови Богородичине цркве и припрате. Капак да се "у гробницу може улазити кад се хоће" остављен је између саркофага и цркве Св. Николе.

Пошто је плоча саркофага ужа од бочних страна, Ђ. Бошковић је избетонирао греду између плоче и фасадног зида Богородичине цркве, на коме је фреско-композиција. И поред ове интервенције, вода стално продире у зид цркве и појављује се са унутрашње стране, на фреско-малтеру.

Мошти патријарха Максима су биле на дну, у блату тог озиданог простора, међу остацима иструлелог дрвеног сандука из 1926. године. Мошти су извађене и трудом двојице архијереја опране, опојане и похрањене у цркву светог Николе, до израде ћивота у коме ће дефинитивно наћи мир, смештене испод портрета ктитора.

Сл. 128 - Изглед отвореног бетонског канала са источне стране цркве Св. Николе, пре почетка демонтаже; пластифицирана облога канала (вероватно полицем) је пропала и бетон је пропуштао воду

Сл. 129 - Изглед отвореног бетонског канала са источне стране цркве Св. Николе, на почетку демонтаже

Сл. 130 - Изглед темељне зоне апсиде цркве Св. Николе - отворени бетонски канал је лежао на маси бетона којом је испуњен простор до доњег бетонског канала пуног заробљене воде

Сл. 131 - Изглед југоисточног угла цркве Св. Николе - са јужне стране је горњи канал лежао на слоју од крупних облутака, који је као дренажа прикупљао воду из околног терена и доводио је до темеља цркве

Сл. 132 - Изглед темељне зоне апсиде цркве Св. Николе, после уклањања бетонских канала и ливеног и ломљеног бетона - темељи су били обложени цементним малтером и премазани битуменом

Сл. 133 - Изглед темељне зоне јужног цркве Св. Николе, после уклањања отвореног бетонског канала и подлоге од облутака - темељ у висини канала је био са цементном облогом и битуменом

Сл. 134 - Детаљ темеља јужног зида цркве Св. Николе, темељ у висини канала је био са цементном облогом и неуредно прскан битуменом, док је у доњој зони темељ био веома влажан због постојања дренаже од облутака

Сл. 134 - Изглед источне стране цркве Св. Николе, после уклањања бетонских канала и цементне облоге темеља

Сл. 136 - Изглед темеља јужног зида цркве Св. Николе, после уклањања бетонског канала и цементне облоге - сига и опека којом су зидани темељи су нагрижени дуготрајним дејством влаге

Сл. 135 - Изглед темељне зоне апсиде цркве Св. Николе, после уклањања бетонских канала и цементне облоге темеља

Сл. 137 - Детаљ темеља јужног зида цркве Св. Николе, после уклањања бетонског канала и цементне облоге - деградација сига и опеке дуготрајним дејством влаге, а због постојања дренаже од облутака и затворености бетоном

Сл. 138 - Изглед саркофага патријарха Максима између западног зида цркве Св. Николе и јужног зида Богородичине цркве, са капком за силажење у простор за разгледање старијих зидова

Сл. 139 - Изглед простора испод саркофага патријарха Максима - саркофаг нема дно, а са десне стране је влажни зид Богородичине цркве и бетонска греда којом је затворен простор између горње плоче саркофага и фреске

Сл. 140 - Изглед простора испод саркофага патријарха Максима - изглед отвора за силажење и црвено бојени малтера на зиду старије грађевине (лево), на коме је подигнут јужни зид Богородичине цркве

Сл. 141 - Изглед простора испод саркофага патријарха Максима - изглед зида са црвеним малтером (десно) и мошти патријарха Максима са остацима дрвеног ковчега на дну просторије

Сл. 142 - Детаљ црвеног малтера са флоралним мотивом на зиду старије грађевине, испод јужног зида Богородичине цркве

Сл. 143 - Детаљ црвеног малтера на зиду старије грађевине, испод јужног зида Богородичине цркве

О конзерваторским радовима у 2006. години

Конзерваторски радови у Пећкој патријаршији у 2006. години су изведени као први део реализације пројекта "Заштита и презентација цркава Пећке патријаршије". Радови нису завршени у једној сезони због повећаног обима посла на уклањању велике количине бетона нађеног око темеља цркава и припрате (96.84 м3 ливеног бетона и 63.50 м3 ломљеног бетона и шута).

Радови су изведени уз благослов Његове Светости патријарха Павла и залагање Савета за обнову храмова и културне баштине Српске православне Цркве, уз подршку Министарства културе Републике Србије и министра Драгана Којадиновића, средствима Владе Републике Србије.

Пројекат "Заштита и презентација цркава Пећке патријаршије" израђен је, према условима Републичког завода за заштиту споменика културе Београд, у Предузећу "АЛБО Инжењеринг" из Београда, које је пројекат урадило као донацију за споменике културе на Косову и Метохији. Аутор и одговорни пројектант је архитекта Марија Јовин.

Радови су трајали шест месеци, од 10. маја 2006. године, а руководилац радова је био архитекта Синиша Темерински. Стални пројектантски надзор је обављала Марија Јовин, а сарадници на радилишту су били Александра Манић и Драгомир Милетић. Сликарско-конзерваторске радова на фасадама водио је сликар-конзерватор Радомир Петровић, а чланови сликарске екипе су били Филип Горгијев, Дејан Милосављевић, Срђан Радосављевић, Станоје Давидовић, Јелена Којић, Наташа Томић, Звонимир Јанчић, Велибор Ковачевић и Марија Иванић. Сликарско-конзерваторске радове на живопису олтарског простора Богородичине цркве извео је сликар-конзерватор Слободан Стојиловић.

Радове на заштити и статичком обезбеђењу цркава су релизовали добри и вредни мајстори и радници из Новог Пазара: Благомир Ћесић, Добросав Дечовић, Љубисав Мојсиловић, Срећко Дрманић, Дејан Никић, Тикомир Никић, Дејан Никшић, Борислав Боричић, Никола Танасковић, Перо Глишовић, Мирослав Тиосављевић, Бранко Милетић, Марко Гвозденовић, Владан Белић, Радослав Забуновић, Анђелко Петровић, Александар Белић, Милија Шебековић, Добросав Бугарић, Оливер Дечовић, као и Радивоје Красић, Соња Колашинац, Сања Колашинац, Миљко Миловановић из Гораждевца и Славиша Дашић из Брестовика.

Део материјала потребног за рад обезбеђен је захваљујући ангажовању сликара Владимира Величковића и Културног центра Србије у Паризу, а део захваљујући помоћи Института за вирусологију, вакцине и серуме Торлак. Велику помоћ у организацији радова пружили су епископ Теодосије и монаси манастира Високи Дечани.

Сл. 144 - Радници који су изнели терет уклањања 400 тона бетона из темељне зоне цркава и шестомесечног боравка у манастиру ограђеном бодљикавом жицом

Сл. 145 - Радници и део екипе Републичког завода за заштиту споменика културе испред припрате Пећке патријаршије

Литература и извештаји коришћени при изради пројекта и извођењу радова

1. Ђурђе Бошковић, Осигуравање и ресторација цркве манастира Св. Патријаршије у Пећи, Старинар, књ. VIII-IX, 1933-34, 90-165.
2. Ђ. Бошковић, Архитектонски извештаји, Осигурање Пећке патријаршије, Гласник СНД XI (1934) 212-215.
3. В. Ј. Ђурић, Настанак градитељског стила моравске школе, фасаде, систем декорације, пластика, Зборник ЛУ 1 (1965) 35-36.
4. Инж. Властимир Туфегџић, Грађевински материјали, познавање и испитивање, Београд, 1966.
5. Милка Чанак-Медић, Архитектура прве половине XIII века II, Београд 1995, 15-132.
6. Mnemosyne, Центар за очување наслеђа Косова и Метохије, Финални извештај Заштита природног и културног наслеђа у Метохији, јул 2001 - јун 2002, 170-178.
7. Драгана Чађа, дипл. инж. грађ. Извештај Републичком заводу за заштиту споменика културе - Београд, 21. 9. 2004.
8. Главни пројекат конструктивне санације цркве манастира Пећка патријаршија, ЕВЛА инжењеринг, децембар 2004.
9. С. Темерински, С. Стојиловић, Т. Триповић, Извештај о истраживачким радовима у манастиру Пећка патријаршија, са предлогом мера техничке заштите за израду пројекта заштите и презентације, октобар 2005.
10. Извештај о стању црква Пећке патријаршије Владимира Тодоровића, дипл. инж. грађ, октобар 2005.
11. Допуњена документација из планотеке Републичког завода за заштиту споменика културе - Београд,
12. Теренска документација М. Јовин и С. Темеринског из 2002. и 2005. године,
13. Теренска документација Ђурђа Бошковића из 1931. године, пронађена у Републичком заводу за заштиту споменика културе - Београд, а састоји се од 205 цртежа, са калковима фасадних украса у размери 1:1.

Документација архитекте Ђурђа Бошковића пронађена у Републичком заводу за заштиту споменика културе Београд која је била од велике помоћи при изради пројекта и извођењу радова

Скица ситуационог плана

- 1 9 Тон карта
- 1 10 Сликани украс као оквир средње нише олтарске апсиде Богородичине цркве
- 1 11 Сликани украс као оквир северне нише олтарске апсиде Богородичине цркве
- 1 12 Сликани украс као оквир јужне нише олтарске апсиде Богородичине цркве
- 1 13 Сликани украс на источном пиластру јужног трансепта Богородичине цркве
- 1 14 Сликани украс у северној ниши олтарске апсиде Богородичине цркве
- 1 15 Сликана трака испод венца на олтарској апсиди Богородичине цркве
- 1 16 Источна страна јужног трансепта на Св. Богородици, под самим венцем
- 1 18 Ктиторски модел
- 1 19 Сликана розета на јужној фасади припрате
- 1 20 нечитко
- 1 21 Сликана розета на тамбуру Богородичине цркве
- 1 22 Сликана розета на постолу куполе Богородичине цркве
- 1 23 Сликани орнамент на тамбуру (прозору) Богородичине цркве
- 1 24 Сликана трака испод венца на олтарској апсиди Богородичине цркве
- 1 25 Сликани украс на јужном тимпанону у аркади Богородичине цркве
- 1 26 Снимак дуборезних елемената
- 1 27 Снимак дуборезних елемената
- 1 28 Снимак дуборезних елемената
- 1 29 Снимак дуборезних елемената
- 1 30 Снимак дуборезних елемената

- 1 31 Снимак дуборезних елемената
1 32 Сликани украс у источној ниши олтарске апсиде Богородичине цркве
1 33 Сликани украс у јужној ниши олтарске апсиде Богородичине цркве
1 34 Крст
1 35 Крст Св. Патријаршије
1 36 Облици опеке венца Св. Димитрија, Св. Апостола и Св. Богородице
1 37 нечитко
2 38 Опека из потпорног зида
2 39 Опека нађена у потпорном зиду
2 40 Богородица Млекопитатељница
2 41 Пећка патријаршија-натпис на западној фасади
2 42 Кубе Св. Димитрија-тамбур-познији натпис (на реконструисаној фресци вероватно из 1620)
2 43 Пећ-изнад гроба Св.Димитрија
2 44 Св. Димитрије северни зид- новији живопис (1.део)
2 45 Св. Димитрије северни зид- новији живопис (2.део)
2 46 Св. Димитрије северни зид- новији живопис (3.део)
2 47 Црква Св. Николе-западни зид изнад улаза
2 48 Крај ктитора са јужне стране западног зида храма Св. Богородице
2 49 Цигла извађена из темена јужне фасаде нартекса Патријаршије
3 50 Основа Св. Апостола-радна скица, мере у основи
3 51 Основа Св. Николе-радна скица, мере у основи
3 52 Основа Св. Димитрија-радна скица, мере у основи
3 53 Основа Данилове припрате-радна скица, мере у основи
3 54 Основа порушеног трема и основа Св. Николе
4 55 Западна страна кубета; Западни изгледи купола; Источни изгледи
4 56 Јужни изглед
4 57 Северни изглед
4 58 Западни изглед
5 62 Висинске коте-северна фасада
5 63 Западна фасада са тремом
5 64 Нова колонија на западној страни
5 65 Јужни изглед са тремом
5 66 Јужни изглед без трема
5 67 Источни изглед, висине
5 68 Северни изглед
6 69 Св. Богородица-подужни пресек
6 70 Св. Димитрије-подужни пресек
6 71 Св. Апостоли-пресек кроз куполу
6 71 Св. Апостоли-пресек и основа тамбура
6 74 Патријаршија припрата-западна врата; Патријаршија Св. Апостоли; Патријаршија Св. Богородица
6 80 Нартекс-пресек кроз западни прозор
6 81 Св Никола
6 82 Проскомидија и ђаконикон
6 83 Изнад лозе Немањића-Данилова припрата
6 73 Попречни пресек кроз олтарски простор Св. Апостола
6 75 Подужни пресек кроз Св. Апостоле
6 76 Св. Апостоли-пресек Ц-Д; Св. Димитрије пресек;Св. Никола-пресеци кроз куполе
6 77 Св Богородица-подужни пресек
6 78 Св. Димитрије-подужни пресек
6 79 Данилова припрата-подужни пресек
7 84 Северна страна кубета Св. Апостола у Пећи
7 85 Северна страна кубета Св. Богородице у Пећи
7 86 Најједноставнији стубац западне фасаде нартекса снимљен у висини пода унутрашњости
7 87 Патријаршија Св. Апостоли
7 88 Изглед из Св. Богородице
7 91 Нартекс
7 92 Св. Димитрије-димензије кубичног постоља и апсиде у равни крова
7 93 Данилова припрата-положај уграђене арматуре
7 94 Св.Богородица-иконостас гледан из олтара
7 95 Иконостас Св. Димитрија, гледано из олтара
7 96 Пећка патријаршија-пре рада; Северни пролаз у трансепту Св. Спаса; Пролаз на апсиди Св. Димитрија
7 97 Апсида Св. Богородице
7 98 Западна фасада нартекса
7 100 Св. Богородица
7 101 Св. Апостоли, главни брод

-
- 7 102 Пећка патријаршија - кубета: Св. Димитрије, Св. Апостоли, Св. Богородица
- 7 106 Северна врата у Св. Апостолима
- 7 108 Натпис на цркви Св. Николе, изнад портала
- 7 112 Пукотине на ступцу припрате
- 7 113 Западна врата
- 8 126 Кровови
- 8 127 Пећка патријаршија - влажност, пукотине
- 8 128 Кровна конструкција над припратом; Попречни пресек крова над припратом
- 8 130 Кривине (линије) кровова цркава
- 8 131 Патријаршија- израђен кров над црквом Св. Николе
- 8 132 Главни брод
- 8 133 Разно-греде
- 8 134 Постоље кубета Св. Богородице - обрачун радова
- 8 135 Св. Богородица - израђено, обрачун радова
- 8 136 Обрачун радова
- 9 137 Св. Апостоли - цртеж живописа у протезису
- 9 138 Кубе Св. Димитрија
- 9 139 Орнаменти на унутрашњој страни јужног новоотвореног прозора у главном броду средње цркве
- 9 140 Св. Апостоли - јужни прозор кубета
- 9 141 Орнаменти у прозорима кубета Св. Апостола у Пећи
- 9 142 Северна бифора
- 9 143 Средња бифора
- 9 144 Јужни отвор-скица остатака фресака
- 9 145 Орнамент у засеченом оквиру јужног окулуса на јужном зиду западног травеја Св. Апостола - са стране Св. Богородице
- 9 146 Источна страна западног зида егзонартекса изнад сводова
- 9 147 Св. Богородица, југоисточна страна
- 9 148 Јужна страна Св. Богородица
- 9 149 Североисточна страна Св. Богородица
- 9 150 Источна страна Св. Богородица
- 9 151 Северозапад-север Св. Апостоли, кубе
- 9 152 Протезис
- 9 153 Бифора на јужном зиду припрате
- 9 154 Орнаменти на потрбушју лукова под кубетом, Св.Апостоли
- 10 157 Западна страна испред нартекса
- 10 166 Дренажа положај
- 10 167 Обрачун ископа
- 10 168 Обрачун дренаже
- 10 170 Скица оградног зида
- 10 171 Скица оградног зида, подзида и дренаже
- 11 173 Св. Апостоли - јужна страна западног травеја наоса
- 11 174 Западни зид Св.Апостола
- 11 175 Св. Апостоли
- 11 176 Св. Апостоли, олтар
- 11 177 Св. Апостоли, западни зид
- 11 178 Св. Богородица, јужни брод
- 11 179 Св. Богородица, ђаконикон, североисточни стубац, југоисточни стубац
- 11 180 Розета на северном зиду припрате
- 11 181 Св. Богородица - пресек кроз наос
- 11 182 Св. Богородица - југозападни угао
- 11 183 Св. Богородица
- 11 184 Св. Димитрије - јужни зид
- 11 185 Св. Димитрије - југоисточни угао, западни прозор, јужни зид, источни свод
- 11 186 Нартекс - западна врата
- 12 1 Под трансепта Св. Апостола, приближна размера 1:20
- 12 2 Св. Богородица
- 12 3 Св. Апостоли - подужни пресек
- (Напомена: бројеви испред назива цртежа су оригинални број блока и број цртежа у блоку)
-